

# Høgi oljuprísurn: Hvørjar eru avleiðingarnar?

Føroyar standa framman fyri størstu avbjóðingini í sera nógv ár. Heili 95 prosent av allari orkunýtsluni í Føroyum stáva frá olju, og fjórða hvør króna, vit brúka uppá innflutning til Føroyar, verður brúkt til olju. Tí er uppgávan at leggja um frá olju til aðrar orkukeldur risastór, Hækkandi oljuprísurn skapar í stóran mun vinnara- og taparalond. Komandi árin fara at vísa, um Føroyar vinna ella tapa

## KRONIKK

Magni Laksáfoss, búskaparfrøðingur og løgtingsmaður

## 2. partur

### Matvøruprísurn farin upp

Umfram hækkingi útveislur til olju til upphiting og flutning, er ein beinleiðis avleiðing av hækkingi oljuprísurn, at matvøruprísurn eisini eru hækkaðir. Hetta leggur stórt trýst á húsarhaldini.

Fyri hvørja kaloriu av mati vit seta á borðið heima hjá okkum sjálvum, eru 17 kaloriur av olju-produktum brúktar til at fáa tað einu kaloriuna av mati framleidda og flutta til okkara borð. Hetta kann tykjast undarligt – vit kunnu illa ímynda okkum at ein veiðumaður í steinöldini skuldi brúka 17 kaloriur av orku fyri at kunna fáa eina kaloriu av mati – hann hevði skjótt doyð í hungri.

Orsökini til hesa margháttligu sannroynd er, at í øllum liðum í framleiðsluni av mati liggur ein stór orkunýtsla av olju-produktum. Í fiskiskapi er hetta lætt at síggja – hvussu nógv túsund litrar av olju verða ikki brúktar á einum fiskitúri hjá

einum lemmatrolara? Hetta er eisini orsøkin til, at vit hoyra um lemmatrolarar sum eru í trupuleikum orsakað av hækkingi oljuprísurn. Eingin ivi er um, at lemmatrolararnir eru ikki einasti skipabólkur við tilíkkum trupuleikum.

Fyri aðrar matvøru kunnu líknandi roknistykki setast upp. Fyri tað fyrsta er kunsttøð framleitt úr natúrgassi, pestisidir eru framleidd úr olju, amboðini í landbúnaðinum eru drivin av olju, flutningurin av vørunum er í oljufýrdum trailerum ella oljufýrdum køliskipum, pakningur er úr plasti, sum er framleitt úr olju og fyri at fara til handilsmannin fyri at keypa matin seta vit okkum inn í okkara egna bil – sum er drivin av olju!

Tá oljuprísurn fer upp, fer kostnaðurin av at framleiða og flyta matvøru sostatt eisini upp – hetta er fyrsta orsøkin til at hækkingi oljuprísurn merkir hækkingi matvøruprísurn.

**Framleiðslan av olju úr korni**  
Hitt sambandið millum hækkingi oljuprísurn og matvøruprísurn er, at so hvørt sum oljuprísurn hækkar, verður tað alt meiri áhugavert at framleiða olju-produktir úr alternativum til tradítionellu oljuframleiðsluni – serliga etanol og bio-olju.

Til hesar framleiðslur krevst stórar nøgdur av majs ella líknandi lívrúnum tilfari og harvið økist eftirspurningurin eftir vørum, sum antin kunnu nýtast til oljuframleiðslu ella matframleiðslu.

Kappingin um kornið gerst tí harðari og harðari og tískil hækkingi prísurn eisini.

Hetta er onnur orsøkin til at hækkingi oljuprísurn elva til hækkingi matvøruprísurn.

### Aðrar vøru eisini dýrari

Av tí at elektrisiteti í Føroyum í stóran mun er framleitt úr olju, koma hækkingi oljuprísurn eisini at merkja hækkingi el-prísurn. Hetta sýna vit longu á nýggjárinum, tá el-prísurnir hækkaðu 10 oyru.

Matvørunar, oljan og elektrisitetið eru stóru partur av húsarhaldsútreiðslunum. Vit hava vænt okkum við, at hesin parturin hevur verið minkandi seinastu mongu árinum, men í komandi árum mugu vit rokna við, at parturin fer at økjast, tí hesar vørunar verða dýrari.

Eisini aðrar vøru fara at gerast dýrari – flogferðsla, skipaferðsla og aðrar vinnur, ið brúka nógv olju gerast sjálvsagt eisini dýrari. Tá oljan dýrkar, verður tað eisini dýrari at flyta vøru úr Kina og øðrum londum til okkum.

Samanumtikið mugu vit tí rokna við, at meðan vit áður hava vænt okkum við støðugt bíligari vøru fara prísurn antin at standa í stað ella at vaksa – ein heilt onnur verð enn tann vit eru von við!

### Vinnara- og taparalond

Ein stóru partur av tíðindunum, vit dagliga hoyra um, eru beinleiðis fylgjur av hækkingi oljuprísurn og av avmarkaðu nøgdini av olju á marknaðinum.

Kampurin um at fáa hendur á oljuni hevur eisini fingið skjótt vaksandi búskapirnar í Asiu, Kina og India, til rættiliga at fara út á heimsmarknaðin – í harðari kapping við USA og Vesturheimin. Støðan er tí rættiliga spent millum eystur og vestur á hesum økinum – hetta sást m.a. tá kinverska felagið CNOOC ætlaði at keypa Unocal, sum er eitt stórt oljufelag í USA.

Eingin ivi er um, at ein av orsøkunum til innrásina í Irak var oljan. Hugo Chavez er vorðin ein maktfaktor í verðini í dag orsakað av oljuni og oljuprísurn – eins og OPEC longu hevur verið tað í mong ár og fer at vera tað enn meiri í komandi árum. Norra er eisini ein sera rík tjóð í dag og Rusland er í ferð við at styrkja munandi um valdið, sum beinleiðis fylgja av olju- og gassprísurnum. Soleiðis er avmarkaða nøgðin av olju og høgu oljuprísurnir við til at skapa vinnarar í heimssamfelagnum.

Taparalondini eru serliga oljuinnflytaralondini – og her serliga tey sum frammanundan hava veikar búskapir. Nógv lond í Afríku eru sera illa fyri í dag og merkja sera nógv til hækkingi oljuprísurnar.

### Føroyar vinnara- ella taparaland?

Stóri spurningurin fyri okkum er sjálvsagt, um Føroyar verður eitt vinnara- ella taparaland í hesum spælinum?

Um olja verður funnin við Føroyar í rakstrarverðum nøgdum, vil landskassin og samfelagið fáa eina stóra peningainnspræning – oljuprísurn verður jú sera høgur og inntøkan hareftir.

Trupuleikin er tó, at tað neyvan verður nøkur framleiðsla fyrstu 10 árinum. Tvs. at óansæð um olja verður funnin ella ikki, mugu vit tillaga samfelagið til høgu oljuprísurnar, sum longu í dag leggja stórt trýst á vinnulívið, húsarhaldini og alt samfelagið sum heild.

Árinum av høga oljuprísurnum síggjast m.a. á handilsjavanum. Vanliga hevur innflutningurin av olju ligið millum 5 og 10 prosent av samlaða innflutninginum av



Magni Laksáfoss, búskaparfrøðingur og løgtingsmaður

Mynd: Jens K. Vang

vørum. Í dag liggur oljuinnflutningurin á uml. 25 prosentum – tvs. fjórða hvør króna vit brúka uppá innflutning til Føroyar, verður brúkt til oljuna.

Um oljuprísurn tvífoldast í komandi árum, sum øll tekin eru um, vil innflutningurin av olju verða enn størri partur, móguliga út við helmingurin av øllum innflutninginum.

Sostatt eru nógv tekin um, at um einki verður gjørt, eru útlitini ikki bjørt fyri búskapin komandi árinum. Vit hava tí eina stóra uppgávu fyri framman – vit mugu leggja alt samfelagið um frá oljuni til aðrar orkukeldur.

### Ein stór avbjóðing

Í míni verð er talan um so stóra avbjóðing, at eg meti av hetta er

størsta avbjóðingin føroyska samfelagið hevur komandi 15 árinum. Djúpdin av avbjóðingini sæst m.a. við, at meðan onnur lond hava nógv ymiskar orkukeldur, solum kol, natúrgass, kjarnorka, vindmyllur o.l., og tí einans nýta oljuna til uml. 40 prosent av orkunýtsluni, er oljan tann orkukeldan, sum letur 95 prosent av allari orkunýtsluni í Føroyum. Uppgávan at leggja um frá oljuni til aðrar orkukeldur er tí risastór, men má og skal kortini gerast.

Spurningurin er tískil: Hvussu leggja vit um frá oljuni til varandi orkukeldur?

Hetta er evnið fyri triðja og síðsta kronikkina í røðini.

Magni Laksáfoss, búskaparfrøðingur og løgtingsmaður, viðger í trimum kronikkum eina hina størstu búskaparligu avbjóðingina í Føroyum og kring knøttin: teir hækkingi oljuprísurnar. Evnið er skipað soleiðis í hvør sínari kronikk:

1. Trupuleikin: Hvi hækka oljuprísurnir, og hvat skulu vit rokna við í komandi árum?
2. Avleiðingarnar: Hvørjar eru avleiðingarnar fyri heimsbúskapin, fyri føroyar og einstøku familjurnar?
3. Loysnir: Hvat eiga vit at gera fyri at minka um negativu árinum av hækkingi oljuprísurn?

Hendan kronikkinn er hin næsta í røðini, og evnið er avleiðingarnar av hækkingi oljuprísurn